

Predgovor

Nije mi bila namera da napišem knjigu kojom će se u ruci biti moguće revitalizaciji i obnoviti preduzeće, tj. pokrenuti raspoložive radom od strane prethodne generacije stvorene resurse. Verujem da takva knjiga ne postoji.¹ Međutim, bila mi je namera da radoznalim i nezadovoljnim, u prvom redu mladim ljudima – studentima MM College, nošenih novim nagonom volje, koji su odlučili da ostanu u ovoj zemlji, na jednom mestu izložim metode i tehnike koje podstiču na misaoni proces i kreativno stvaralaštvo, što je pretpostavka da se dođe do programa pokretanja, revitalizacije i obnove preduzeća. Zato je umesto jedne od metoda ocene sposobnosti preduzeća za tržišno poslovanje potrebno koristiti nekoliko njih.

Ovde se pod programom revitalizacije i obnove podrazumeva korišćenje svih raspoloživih rezervi privatizovanog preduzeća u procesu masovne vaučerske privatizacije i nakon njenog provođenja - kako bi se ovo pripremilo („za udaju,“) za privlačenje svežeg portfolio kapitala, novih tehnologija, novih poslovnih ideja, novih preduzetnika i otvaranja novih (izvoznih) tržišta, uključujući i korišćenje spoljnih izvora sredstava, za što su nam potrebna temeljita obrazovanja iz savremenog menadžmenta.

Pri tome treba imati u vidu činjenicu da se čovečanstvo našlo pred izazovom svetske pojave i svetskog procesa globalizacije, čiji su predvodnici finansijski i tehnološki superiorne transnacionalne globalne kompanije Zapada,² koje će, u borbi za nova tržišta u nerazvijenim i zemljama u razvoju (tzv. primitivnim državama³), primenjivati sveobuhvatne napadačke manipulacijske strategije. Strategije koje su sa jasnim ciljem i koje ne biraju sredstva. Ključni argumenti sa kojima raspolazu transnacionalne globalne kompanije su neograničeni sveži kapital⁴ i savremene

informatičke tehnologije bazirane na privatnoj intelektualnoj svojini (koja obuhvata sve tipove znanja, ideja i inovacija kao zajedničkog intelektualnog vlasništva). Novac služi da se povećaju svetske cene do nivoa koje stanovništvo u nerazvijenim zemljama nije u mogućnosti da plati, a informacione tehnologije služe osnovnoj svrsi globalizacije kojoj daje pečat delokalizacije, deterritorijalizacije i detradicionalizacije, što treba da doprinese razvoju imperijalne i monolitne kulture matrice pod kontrolom zapadnih društava.⁵

Transnacionalne globalne korporacije (kompanije), koje će se uključiti u kupoprodajne finansijske transakcije biti će zainteresovane samo za naša preduzeća koja već sada ostvaruju dobit i neće biti spremne da plate tržišnu vrednost, nego samo „nužnu,“ cenu, koja će sadržavati pre svega interes transnacionalne korporacije da se preko „našeg preduzeća,“ dokopa našeg tržišnog prostora, s time da će, prema iskustvima u drugim zemljama, funkcionisanje preduzeća biti potpuno neizvesno. U slučajevima kada budu pokretana naša preduzeća, prema iskustvima u drugim zemljama, postoji opasnost da nam se dese tzv. priljeve tehnologije sa visokom potrošnjom energije i fizičke radne snage, usmerene pre svega ka osvajanju unutrašnjeg tržišta i upotrebi prirodnih sirovinskih resursa po cenama koje su daleko ispod cena koje ćemo plaćati za tzv. intelektualnu svojinu koju ugrade u privatizovano preduzeće.

Privatni sektor sa Zapada, zainteresovan je da portfolio-investicijama osigura brz povratak investicija i ostvari lake profite, ali nije zainteresovan za strateška ulaganja u proizvodnju. Zapadne korporacije su zainteresovane za ulaganje u trgovinu - distribuciju, koja donosi dobru zaradu, ali samo onoliko dugo koliko to njegov bazični sistem proizvodnje može da podnese. Zato su firme iz Republike Slovenije (ne samo nje, ali prema stečenom iskustvu pre svega upravo nje⁶) pre svega zainteresovane da u nas preuzmu trgovačku mrežu, odnosno da izgrade sistem distribucije za svoje proizvode,⁷ s time da, u nešto poznoj situaciji, otpočne montažnu proizvodnju. Kada osvoje distributivne kanale, oni će putem njih kontrolisati naše tržište, plasirati svoje proizvode, dok ćemo mi u svojoj sopstvenoj zemlji biti njihovi robovi.

Teško je da se razume sva kompleksnost savremenog sveta i u njemu se normalni ljudi ne mogu osećati dobro. Establišment bogatih ljudi i zemalja (o tim zemljama mi imamo samo predrasude o njihovom bogatstvu), promenili su kategorijalni sistem, sa svrhom da se dokopaju našeg prirodnog bogatstva, tržišta, kreativnih ljudi, a da svi ostali ostanu na ivici bede. To se savremenim rečnikom naziva demokratija, za koju Čovski eksplicitno s pravom naziva zaštitom manjine bogatih protiv većine, a

¹ Postoji sistem literature koji je našim studentima stavljen na raspolaganje, tako da će tokom savlađavanja nastavne građe biti osposobljeni da pokrenu preduzeća i izvedu nas na pul razvoja kojeg kao narod zaslužujemo i koji smo u prethodnoj fazi razvoja posedovali.

² Transnacionalne kompanije godišnje osilavaju 5.500 milijardi dolara prodajom robe proizvedene van matične zemlje, naspram 4.000 milijardi dolara ukupnog svetskog izvoza. One kontrolišu više od trećine svetskog bogatstva, 70% trgovine i 80% međunarodnih investicija. Klasična trgovina je zamenjena internim transakcijama unutar mega-kompanija, sa centralizovanom upravljačko-transakcijskom interakcijom marketinog aktivnosti, tako da se savremeni kapitalizam transnacionalnih kompanija naziva totalitarnim korporativnim merkanilizmom.

³ Pojam „primitivna država,“ poliče od savremenim zapadnih antropologa i podrazumeva zajednice naroda koji ne zaslužuju da poseduju državu, s obzirom da, prema ovom mišljenju, nisu sposobni sa sami sobom upravljaju (u tu grupu država, prema prethodnom shvatanju, spadaju sve države na Balkanu). Narodima takvih država treba da upravlja tzv. međunarodna zajednica, na način da se osigura pokrivanje nužnih potreba stanovništva, koje će, zauzvrat, međunarodnoj zajednici staviti na raspolaganje sve raspoložive prirodne i radom stvorene resurse, uključujući i radno sposobno stanovništvo. Međutim, u savremenom svetu ništa bolje ne prolazi fizička radna snaga razvijenih industrijskih zapadnih društava: u SAD, na primer, radno vreme na kraju XX. veka je znatno duže od onog koje je bilo krajem XVIII. veka, a američki sistem, zadovoljan takvim stanjem i razvojem događaja, nastoji i ono malo preostalo slobodnog vremena stanovništva da uposlje besmislicama, u čemu tehnologija igra ključnu ulogu (televizija, tržišno orijentisana sportska i druga takmičenja, moda, budalasta zabava, itd.). U mnogim kineskim fabrikama pod zapadnom kontrolom, satnice radnika se kreću između 13 i 28 centi, a radnici se prisiljavaju na prekovremeni rad, tako da radna nedelja traje po 70, 80, pa čak i 96 sati, bez beneficija i zakonitog ugovora o radu, a spavaju u pretrpanim neigijenskim spavaonicama. U pogonima Aidas, Ribok, Najk i drugih u Pakistanu 10.000 dece radi za šest centi na sat, a mnoga od njih su bukvalno prodala svojim poslodavcima i obeležena su kao stoka.

⁴ Na koji način transnacionalne globalne kompanije dokaze do kapitala nije čovečanstvu postalo poznato, osim što je poznato da platna bilansa SAD uvek može biti veće od vojnih troškova, građani SAD mogu da se zaduže iznad 35.000 US\$ per capita (kada bi se toliko mogli zadužiti građani Srbije, onda bi se ona mogla zadužiti do nivoa od 263 milijarde US\$), platni bilans jednako kao i državni budžet SAD može biti u deficitu koliko god to zahteva. U Evropskoj uniji nepokrivene obaveze penzijskih fondova dostižu oko 2,5 bruto-proizvoda ove „superdržave,“ Ovo pokazuje da se

trajalno „standard,“ u visokorazvijenim zemljama, jednako kao kupovne imovine po svetu, ostvaruje ne samo na račun ostalika sveta već i na račun generacija koje dolaze.

⁵ Nikada do sada nije bilo lakše, falsifikovanjem informacija – raznim poluistinama, foto-montažama, izmišljenim ili montiranim anketama, selektivnim informacijama, propagandom i drugim oblicima komercijalnog ubeđivanja pod maskom informacija, smišljenim i sistematskim akcijama agencija za odnose s javnošću itd – manipulirati javnim mnijenjem, ljudskom svesću i emocijama, koji funkcionišu prema principima „prezentovano = stvarno,“ i „daleko od očiju – daleko od srca...“

⁶ Republika Slovenija je zaključila sporazum sa Republikom Srbijom o međusobnom otvaranju tržišta u skladu sa preporukama Evropske unije i Svetske trgovinske organizacije. Na taj je način u Beogradu sagrađena robna kuća Mercator. Kada je srpsko preduzeće imalo nameru da u Ljubljani otvori svoju robnu kuću na približno atraktivnoj lokaciji, lo je otkazano, uz napomenu da ne može biti preferiranja stranog ulagača u odnosu na domaću i dodeljena je lokacija izvan zdravog ekonomskog razuma. Vlast Republike Slovenije ponela se krajnje neekorektno, što je inače pravilo porokarstva zapadnih preduzeća, za koje se u Sloveniji smatra da pripada.

⁷ Treba imati u vidu činjenicu da proizvodi koji sa Zapada doprevaju na naše tržište nisu oni isti koji se prodaju na Zapadu – tj. u sopstvenom državljanstvu, nego da se radi o proizvodima namenjenim istočno-evropskom tržištu post-socialističkih država. U nas su poznati problemi sa proizvodima koji doprevaju na naše tržište iz Slovenije (mleko Ljubljanske mlekarne, meso - Kras, sokovi – Fructal, itd.).

slobodno tržište besomučnom pljačkom siromašnih zemalja od strane Zapada, tako da ispada da socijalne razlike nisu rezultat surove eksploatacije već stvar slobodne tržišne utakmice. Demokracija nije, davno je konstatovao nemački filosof Habermas, sredstvo za ostarenje legitimnih prava na samoodređenje i participaciju, već regulator za zadovoljavanje privatnih interesa, sistem institucija koji svakome pruža manju ili veću šansu da vlada nad ostalima i izbegne žalosnu sudbinu većine. Danas je postalo skandalozno stvari nazivati pravim imenom – bezuslovno ispunjavanje diktata uskih moćnih krugova iz jedne ili više zemalja je suradnja sa međunarodnom zajednicom, moralno-politička podobnost i lojalnost establišmentu je politička korektnost, političke, privredne i kulturne unifikacije su harmonizacije:

- korporacije nisu kompanije već pokreti bogatih za pljačku siromašnih – i od njih nije realno očekivati bilo kakvu pomoć;
- bogate zemlje to nisu više, nego izvori manipulacije i zla, kako bi zadržali vodeću poziciju i pravo na pljačku.⁸

To su razlozi koji nas nedvojbeno upućuju da kod ulaska u međunarodne transakcije vodimo računa o sopstvenom narodu, i to o budućnosti svojeg naroda, o nacionalnoj strategiji prostornog razvoja i strategiji društveno-ekonomskog razvoja, gde bi naš primarni interes trebao biti samostalno pokretanje preduzeća, tj. njihova revitalizacija i obnova sopstvenim resursima. To su razlozi koji nas opredeljuju da se privatizaciji u nas pristupa sa što više nacionalne odgovornosti, a koja istovremeno podrazumeva pokretanje preduzeća sa korišćenjem unutrašnjih finansijskih i drugih resursa. To su razlozi koji nas upućuju da post-socijalističke države nemaju razloga da se pred Zapadom stide,⁹ niti da mi osećamo manju manje vrednosti, što drugim rečima znači da treba da se vratimo sopstvenoj nacionalnoj viziji budućnosti i misiji kao svrsi postojanja, a to pre svega ukazuje na potrebu pokretanja radom stvorenih resursa, odnosno preduzeća koja su sada u stanju mirovanja.

Sve objektivne analize ukazuju da je savremena ekonomija globalna špekulativna ekonomija, orijentisana pre svega na eksploataciju zemalja u razvoju.¹⁰ Špekulativni poslovi u kojima se ne proizvodi ništa danas čine oko 70% delatnosti globalne ekonomije: u SAD je prvi put 1997. godine veći deo aktive domaćinstva bio u papirima od vrednosti nego u nekretninama.

Takva ekonomija se slobodno može nazvati ekonomijom obmane infokapitalizma.¹¹ Istovremeno, međunarodne finansijske i trgovinske organizacije – Svetska banka, Međunarodni monetarni fond i Svetska trgovinska organizacija jednako kao i zapadne vlade, zemljama u tranziciji svaku političku i ekonomsku promenu

uslovljavaju restriktivnim socijalnim programima, što je dodatni prostor da transnacionalne globalne kompanije za malo novca dobiju velike vrednosti preduzeća, ukupno tržište, jeftinu radnu snagu i neograničeni pristup prirodnim sirovinama. Pri tome, ova ulaganja nemaju karakter dugoročnih ulaganja, nego kratkoročna, po principu – uzmi sve i otiđi što pre.¹²

To su bili razlozi da se opširno prikažu metode analize prometne vrednosti u odnosu na metode koje stoje na pomoći radi utvrđivanja vrednosti imovine preduzeća. Prva grupa metoda treba da nam omoguće revitalizaciju i obnovu preduzeća uklanjanjem tzv. uskih grla poslovanja, dok druga grupa metoda mogu biti od koristi ako se odlučimo za prodaju preduzeća ili ulaganje u transakcije sa tzv. strateškim partnerima.

Ako u tom smislu ova knjiga bude od pomoći, moje će zadovoljstvo biti neizmerno.

Akademik prof. dr Milan Galogaža

⁸ Najbogatija zemlja sveta, SAD, ujedno je i najveći svetski dužnik, čiji je dug, koliko je javnosti poznato (jer to SAD kriju), sredinom devedesetih, narastao je na 4.400 milijardi dolara. Ministarstvo trgovine SAD 16. septembra 1985. godine objavilo je da su SAD postale dužnička nacija, a to je simbolički značilo nestanak američke imperije u iskonskom smislu reči, dok je sve ostalo silar inercije i simulacija putem tzv. kazino ekonomije (Kazino ekonomija se posredno naziva Klinički obračunski centar za međubankarske platne sisteme u Njujorku, u kojem se nalaze centralni računari za obavljanje finansijskih transakcija, obično preko tzv. besposrednih zona).

⁹ 12 miliona dece u najbogatijim zemljama sveta nema dovoljno hrane za pravilan rast i razvoj; u Bostonu, jednom od najbogatijih američkih i svetskih gradova, postoji Centar za neuhranjenu decu – a po samom gradu tumanuju beskućnici; 37 miliona Amerikanaca živi siromašno, 2 miliona Britanaca nema šta da jede.

¹⁰ Savel za spoljne poslove SAD, osnovan 1921. godine, je u Memorandumu od 24. jula 1941. godine predstavio svoju viziju sveta kojim ekonomski i vojno treba da dominiraju Sjedinjene Države, kako bi obezbedile sirovine za svoju ekonomiju.

¹¹ Termin infokapitalizam stvorio je profesor sociologije na Kaliforniji univerzitetu u Berkliju Manuel Kastels.

¹² Upućujem studente o ovim pitanjima na veoma kvalitetnu studiju Kajlez, Nikola, Civilizacija u službi zla (genealogija globalizacije), Tampograj, Novi Sad, 2004.